
UDC 657:65.011

JEL Classification: G32, M40, M48

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.097>

Наталя ЖУК,

аспірантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11а, м. Тернопіль, 46020, Україна,
e-mail: zhuk.natal@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3860-5489

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЯК ДОМІНАНТНИЙ ІНДИКАТОР ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Жук Н. Аналіз фінансового стану як домінуючий індикатор фінансової безпеки підприємств. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 4. С. 97–112. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.097>

Zhuk, N. (2022). Analiz finansovoho stanu yak dominantnyi indykator finansovoi bezpeky pidpriemstv [Analysis of the financial condition as the dominant indicator of the financial security of enterprises]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 4, 97–112. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.097>

Аннотація

Вступ. Умови сьогодення ще раз доводять, що на діяльність підприємств мають вплив не тільки і не стільки економічні чинники, як політичні, соціальні, демографічні, медичні, інформаційні. Повномасштабне вторгнення і війна росії з Україною, коронавірусна пандемія, зміна індустріальної парадигми, нової моделі світосприйняття зумовили значніший вплив на світову економіку, особливо на українську, ніж все більш поглиблювані глобалізаційні процеси та кризи. Вищезазначене є одночасно джерелом виникнення фінансових загроз і ризиків та чинниками впливу на фінансову безпеку країни загалом та суб'єктів господарювання зокрема. Понад усе активізується фінансова система, яка є самостійним сегментом економіки і має значний потенціал, що визначає її пріоритетність у системі господарювання. Саме тому фінансова безпека нині є важливою складовою управлінської діяльності підприємства, забезпеченню якої приділяється особлива увага і потребує системного підходу в застосуванні наукових теорій з використанням у практичній діяльності.

Відтак важливим є всебічне наукове дослідження системи управління фінансовою безпекою в контексті її аналітичного обґрунтування з використанням сучасних методів та моделей та узагальнення індикаторів визначення та прогнозування в перспективній діяльності.

© Наталя Жук, 2022.

Мета статті полягає у дослідженні основних підходів до фінансової безпеки підприємств, визначенні ролі аналізу як функціональної складової в управлінні фінансовою безпекою та компонентів методики аналізу фінансового стану як домінуючого індикатора фінансової безпеки в новій парадигмі системи управління.

Методи. У дослідженні використано загальнонаукові й емпіричні прийоми та інструменти економічної науки, методи аналізу й синтезу, порівняння, зведення та групування, структурно-логічний та табличний методи. Застосовано монографічний метод – з метою вивчення літературних джерел з управління фінансовою безпекою та аналізу фінансового стану підприємств; нормативно-правового забезпечення – з метою характеристики фінансового стану підприємств.

Результати. Здійснено аналіз основних підходів науковців до визначення й розуміння фінансової безпеки підприємств і підтримано думку, що фінансова безпека – це система кількісних та якісних параметрів фінансового стану підприємства, які комплексно відображають рівень його фінансової захищеності. Визначено, що спільним у визначеннях і основним домінуючим індикатором фінансової безпеки підприємства є показник фінансового стану, який характеризує рівень його захищеності в певний момент часу та відображається певною сукупністю параметрів, що вимагають чіткої кількісної і якісної формалізації. Функціональною складовою управління є здійснення аналізу фінансової безпеки підприємства. Обґрунтовано, що домінуючий індикатор фінансової безпеки підприємства – це показник рівня його фінансового стану, аналіз якого є важливим елементом механізму гарантування фінансової безпеки підприємства.

Аналіз фінансового стану як складову аналізу фінансової безпеки підприємства слід здійснювати на основі використання показників, методів, інструментарію, що розроблений фахівцями з фінансового аналізу. Визначено застосування в аналізі таких методів дослідження, як вертикальний, горизонтальний, коефіцієнтний, порівняльний та інтегральний. Оцінку фінансового стану як індикатора фінансової безпеки підприємства здійснюють за допомогою комплексу системи показників, що детально й всебічно характеризують фінансово-господарський стан підприємства і розраховуються систематично та в динаміці. Визначено оптимальну кількість показників та напрямів аналізу фінансового стану підприємства. Крім того, оперативність та швидкість реагування на рівень фінансової безпеки підприємства з метою прийняття управлінських рішень та заходів щодо її утримання чи підвищення забезпечить метод експрес-аналізу фінансового стану підприємства з використанням обмежено запропонованого числа показників.

Перспективи. Нині питання аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою відіграє провідну роль в інформаційній базі та залишається слабкою ланкою менеджменту, що вимагає посилення та удосконалення. На формування фінансово-економічної безпеки підприємства впливають зміни, які відбуваються як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі його функціонування. Ці зміни характеризуються нестабільністю та потребують швидкої адаптації підприємств до сучасних умов господарювання з урахуванням чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища. Більш детальне вивчення чинників впливу

на рівень фінансової безпеки підприємств буде предметом нашого подальшого дослідження.

Ключові слова: фінансова безпека; фінансовий аналіз; фінансовий стан; аналіз; оцінка; експрес-аналіз; поглиблений фінансовий аналіз.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 3, бібл.: 18.

Nataliia ZHUK,

graduate student of the Department of Accounting and Taxation,
Western Ukrainian National University,
11a Lvivska st., 11a, Ternopil, 46020, Ukraine,
e-mail: zhuk.natal@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3860-5489

ANALYSIS OF THE FINANCIAL CONDITION AS THE DOMINANT INDICATOR OF THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES

Abstract

Introduction. *Today's conditions once again prove that the activities of enterprises are influenced not only by economic factors, but also by political, social, demographic, medical, and informational factors. The full-scale invasion and war of Ukraine with Russia, the coronavirus pandemic, a change in the industrial paradigm, a new model of world perception caused a significant impact on the world economy and, especially, on the Ukrainian economy, as did the deepening globalization processes and crises. The above is both a source of financial threats and risks, and factors affecting the financial security of the country in general and economic entities in particular. Above all, the financial system is being activated, which is an independent segment of the economy and has significant potential, which determines its priority in the economic system. That is why financial security is now an important component of the management activity of the enterprise, the provision of which is given special attention and requires a systematic approach in the application of scientific theories with use in practical activities.*

Therefore, a comprehensive scientific study of the financial security management system in the context of its analytical substantiation using modern methods and models and the generalization of indicators for the determination and forecasting of prospective activities is important.

Purpose. *Consists in the study of the main approaches to the financial security of enterprises, the determination of the role of analysis as a functional component in the management of financial security and the components of the methodology of financial state analysis as a dominant indicator of financial security in the new paradigm of the management system.*

Methods. *The research uses general scientific and empirical techniques and tools of economic science, methods of analysis and synthesis, comparison, summary and grouping, structural-logical and tabular methods. The monographic method is applied - in order to study literary sources on financial security management and analysis of the financial state*

of enterprises; regulatory and legal support - for the purpose of characterizing the financial condition of enterprises.

Results. *The analysis of the main approaches of scientists to the definition and understanding of the financial security of enterprises was carried out and the opinion was supported that financial security is a system of quantitative and qualitative parameters of the financial state of the enterprise, which comprehensively reflect the level of its financial security. It was determined that the common definition and the main dominant indicator of the financial security of the enterprise is the indicator of the financial condition, which characterizes the level of its security at a certain point in time and is reflected by a certain set of parameters that require clear quantitative and qualitative formalization. The functional component of management is the analysis of the financial security of the enterprise. It is substantiated that the dominant indicator of the financial security of the enterprise is the indicator of the level of its financial condition, the analysis of which is an important element of the mechanism of ensuring the financial security of the enterprise.*

The analysis of the financial condition, as a component of the analysis of the financial security of the enterprise, should be carried out using indicators, methods, tools developed by specialists in financial analysis. The use of such methods as vertical, horizontal, coefficient, comparative and integral research methods in the analysis is determined. The assessment of the financial state, as an indicator of the financial security of the enterprise, is carried out with the help of a complex system of indicators, which characterize the financial and economic state of the enterprise in detail and comprehensively and are calculated systematically and dynamically. The optimal number of indicators and areas of analysis of the company's financial condition have been determined. In addition, the efficiency and speed of response to the level of financial security of the enterprise in order to make management decisions and measures to maintain or increase it will provide a method of express analysis of the financial state of the enterprise using a limited number of indicators.

Discussion. *Currently, the issue of analytical support for financial security management plays a leading role in the information base and remains a weak link in management that requires strengthening and improvement. The formation of the financial and economic security of the enterprise is affected by changes that occur both in the external and internal environment of its functioning. These changes are characterized by instability and require rapid adaptation of enterprises to modern economic conditions, taking into account the factors of uncertainty and instability of the economic environment. A more detailed study of factors influencing the level of financial security of enterprises will be the subject of our further research.*

Keywords: *financial security; financial analysis; financial position; analysis; rating; express analysis; in-depth financial analysis.*

Formulas: 0, **fig.:**1, **tabl.:** 3, **bibl.:** 18.

JEL Classification: G32, M40, M48.

Вступ. Умови сьогодення ще раз доводять, що на діяльність підприємств мають вплив не тільки і не стільки економічні чинники, як політичні, соціальні, демографічні, медичні, інформаційні. Повномасштабне вторгнення і війна росії з Україною, коронавірусна пандемія, зміна індустріальної парадигми, нової моделі світосприйняття

зумовили значно більший вплив на світову економіку, особливо на українську, ніж все більш поглиблювані глобалізаційні процеси та кризи. Вищезазначене є одночасно джерелом виникнення фінансових загроз і ризиків та чинниками впливу на фінансову безпеку країни загалом та суб'єктів господарювання зокрема. Понад усе активізується фінансова система, яка є самостійним сегментом економіки і має значний потенціал, що визначає її пріоритетність у системі господарювання. Саме тому фінансова безпека нині – це важлива складова управлінської діяльності підприємства, забезпеченню якої приділяється особлива увага і потребує системного підходу в застосуванні наукових теорій з використанням у практичній діяльності.

Відтак важливим є всебічне наукове дослідження системи управління фінансовою безпекою в контексті її аналітичного обґрунтування з використання сучасних методів та моделей і узагальнення індикаторів визначення та прогнозування в перспективній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова безпека на різних рівнях управління є об'єктом досліджень науковців, економістів, практиків. Так, на рівні держави, питання економічної і фінансової безпеки досліджують О. Барановський [1], М. Єрмошенко [2], А. Сухоруков, О. Ладюк, Б. Губський, Я. Жаліло, Г. Пастернак-Таранушенко та ін.

Фінансову безпеку в управлінні суб'єктів господарювання вивчають вітчизняні науковці О. Амосов [3], О. Ареф'єва [4], І. Бланк [5], К. Горячева [6], П. Бубенко, С. Глухарєв, О. Димченко [7], Л. Парфентій [8], Л. Петренко [9], В. Франчук, І. Шульга та ін.

Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки як функціональної складової управлінського процесу підприємств розглядали: Л. Гнилицька, М. Бондар, Н. Дорош, В. Євдокимов, В. Жук, О. А. Лаговська, С. Ф. Легенчук та ін.

Питання аналізу фінансового стану як складової оцінювання фінансової безпеки підприємств опрацювали дослідники економічного та фінансового аналізу, зокрема Я. Базилінська [10], М. Білик, О. Павловські, Н. Притуляк, Н. Невмержицька [11], І. Бланк, С. Жукевич [12; 13], М. Лучко [14], В. Ковальов, О. Олійник, Г. Савицька, Р. Сайфулініма, Ю. Цал-Цалко.

Варто виокремити вагомий науковий доробок вказаних авторів щодо сутності фінансової безпеки підприємства, індикаторів її визначення, але водночас є високий ступінь невизначеності і фрагментарності досліджень у цьому напрямі.

Це обґрунтовує необхідність подальших наукових пошуків з питань аналізу та оцінювання фінансової безпеки та найбільш ефективних методів її забезпечення в контексті управлінської діяльності. Позаяк аналітичне обґрунтування прийняття ефективних рішень щодо ідентифікації основних компонентів управління фінансовою безпекою необхідне на різних рівнях фінансових відносин.

Мета статті полягає у дослідженні основних підходів до фінансової безпеки підприємств, визначенні ролі аналізу як функціональної складової в управлінні фінансовою безпекою та компонентів методики аналізу фінансового стану як домінуючого індикатора фінансової безпеки в новій парадигмі системи управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпека як стан особистості, суб'єктів господарювання, держави нині має особливе значення, а за умов

поширення коронавірусної інфекції, особливо війни, в країні набуває нового значення й актуальності. Безпека в практичній діяльності суб'єктів господарювання – це особливий атрибут і невід'ємна складова наукових досліджень. А необхідність усестороннього вивчення цього явища, процесу, стану обґрунтовує актуальність розвитку теорії безпекознавства у різних сферах діяльності, в т. ч. економічних із можливістю застосування на практиці.

Зупинимось на понятті «безпека» та його застосуванні в економічній практиці.

Вікіпедія, використовуючи логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека», визначає його як «такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними щодо даної складної системи відповідно до наявних, на даному етапі, потреб, знань та уявлень» [15]. Там само виокремлюють більше двох десятків видів безпеки, які охоплюють різні сторони життєдіяльності. У цьому визначенні робиться наголос на ключові чинники, що впливають та визначають безпеку – зовнішні та внутрішні.

Науковець-дослідник Парфентій Л. А., детально вивчивши і систематизувавши основні підходи до категорії «безпека» сучасних вітчизняних дослідників цього терміна, узагальнив як «безпека – це динамічний стан захищеності суб'єкта (об'єкта) від загроз (ризиків) зовнішнього та внутрішнього характеру, який є можливим у разі їх низького рівня та / або здійснення превентивних заходів щодо нівелювання їхнього впливу, і забезпечує його самозбереження та розвиток як у поточному, так і в перспективному періодах» [8, с. 10].

Одним із видів безпеки щодо суб'єктів господарювання є фінансова безпека, яку науковці вважають складовою економічної безпеки. Економічна безпека як явище, стан системи визначається як «...такий стан економіки підприємства (економічної системи), який можна характеризувати внутрішньою збалансованістю і стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечувати на основі реалізації власних економічних інтересів свій сталий і ефективний розвиток» [2, с. 43]; «стан захищеності підприємства від різного роду загроз та ризиків» [16, с. 55] та «стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства, завдяки якому забезпечується стійкість підприємства до цих загроз» [7, с. 34]. Однак найбільш ефективно використання своїх ресурсів не попередить виникнення економічно небезпечних ситуацій та негативного впливу чинників зовнішнього середовища на діяльність суб'єкта підприємництва.

Погоджуємося із думкою науковця, який зазначив, що під економічною безпекою підприємства необхідно розуміти стан захищеності його економічної системи від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, як реальних, так і потенційних, який характеризується її стабільністю функціонування та спроможністю до розвитку в майбутньому і досягається завдяки цілеспрямованій діяльності щодо його забезпечення [2, с. 12].

Системність економічної безпеки передбачає наявність складових: фінансової, інтелектуально-кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової.

Беззаперечно, що основною складовою є фінансова. Обґрунтовується це тезою, що за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи [8].

Л. Петренко аргументує пріоритетність фінансової складової такими положеннями: « – фінансова діяльність забезпечує основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства; – операції, пов'язані з фінансовою діяльністю, носять стабільний характер, здійснюються постійно; – фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль у забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства в цілому; – ризики, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства (фінансові ризики), за своїми негативними наслідками відносяться до категорії найбільш небезпечних» [9].

Опрацювання літературних джерел щодо сутності фінансової безпеки підприємства доводить різноманітність поглядів на першооснову та деталізацію визначення цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансова безпека підприємства»

№ з/п	Автор	Визначення фінансової безпеки підприємства
1	І. О. Бланк [5]	кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і перспективному періоді
2	К. С. Горячева, М. М. Єрмошенко [2]	такий його фінансовий стан, що характеризується: збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовує підприємство; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатністю забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи
3	О. В. Ареф'єва [4].	діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах
4	Колектив авторів під ред. А. Крутової [16]	розуміється його динамічний фінансовий стан, що характеризується стабільною захищеністю пріоритетних фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих ендогенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів

продовження таблиці 1

5	О. Ю. Амосов [3]	визначається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, що виражається у високих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його розвитку
6	П. Т. Бубенко, С. М. Глухарєв, О. В. Димченко [7]	здатності підприємства самостійно розробляти й проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей та завдань корпоративної стратегії, в умовах невизначеного й конкурентного середовища. Це стан підприємства, який: 1) дає змогу забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність підприємства у довгостроковому періоді; 2) задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення виробництва; 3) забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства; 4) дозволяє гідно протистояти небезпекам і загрозам, що прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству, або змінити небажано структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство; 5) забезпечує достатню гнучкість під час прийняття фінансових рішень; 6) забезпечує захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Відтак, характерні особливості фінансової безпеки такі: стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства; рівень фінансового стану підприємства; процес забезпечення захищеності підприємства; здатність підприємства розробляти фінансову стратегію, здійснювати фінансову діяльність, керувати ризиками; систему з управління ризиками та забезпечення ресурсами.

Основні завдання аналізу фінансової безпеки підприємства відповідно до мети та цілей управління нею такі: діагностика фінансового стану суб'єкта підприємництва з метою оцінювання ймовірності настання кризових явищ, а також оцінювання рівня фінансової безпеки; моніторинг та оцінювання основних чинників, що впливають чи можуть вплинути на діяльність підприємства; аналіз та обґрунтування заходів щодо запобігання кризовим явищам і попередження банкрутства; оцінка фінансового управління та забезпечення ефективного використання ресурсів; аналіз стратегії фінансової безпеки суб'єктів господарювання як складової загальної стратегії діяльності підприємства в ринковому просторі; контроль та оцінювання ефективності заходів щодо забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки.

Крім того, погоджуємось із думками науковців, що доміантним індикатором фінансової безпеки підприємства є показник рівня його фінансового стану, аналіз якого є важливим елементом механізму гарантування фінансової безпеки підприємства. Під індикатором ми розуміємо показник, який дає змогу оцінювати стан або зміни економічного стану, ситуації [15].

Економічна природа поняття «фінансовий стан підприємства» досить складна через його комплексність і дискусійність у його підходах до розуміння й визначень.

Фінансовий стан – це частково об’єкт нормативно-законодавчого врегулювання в Україні. Так, у Положенні про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, фінансовий стан підприємства визначається як «сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні можливості підприємства» [17]. У визначенні не конкретизується, які саме ресурси використовуються (матеріальні, фінансові, трудові), тобто не обмежується фінансовими ресурсами.

У Методичних рекомендаціях щодо аналізу фінансово-господарського стану підприємств або організацій Державної податкової адміністрації України (лист № 759/10/20-2117 від 27.01.1998 р.) зазначено, що «фінансове положення (стан) – це комплексне поняття, що відображає рейтинг підприємства на фінансовому ринку, його кредито- і податкоспроможність, і характеризується системою показників, які визначають на конкретну дату» [18]. Це визначення обмежує визначення фінансово стану тільки показниками кредито- і податкоспроможність, що, на нашу думку, не правильно.

За визначенням Фонду державного майна України, «фінансовий аналіз діяльності підприємства – комплексне вивчення фінансового стану підприємства з метою оцінки досягнутих фінансових результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу за даними бухгалтерської (фінансової) звітності» [18].

Зарубіжні науковці не виокремлюють поняття фінансового стану, а ототожнюють його з фінансовим положенням (financial position), фінансовим результатом (financial performance), фінансовою стійкістю (financial sustainability), фінансовою гнучкістю (financial flexibility). У процесі здійснення аналізу діяльності підприємства особливу увагу приділено можливості забезпечувати власну платоспроможність, покривати свої зобов’язання, компенсувати витрати діяльності, створювати новий продукт з наявних ресурсів та отримувати дохід.

Багато науковців-аналітиків дотримуються думки, що фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і характеризується системою моделей, методів, прийомів і показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [10; 14]. У визначенні наголос робиться на використанні тільки фінансових ресурсів, що, на нашу думку, обмежує ресурсну складову в дослідженні фінансового стану підприємства. Наявність фінансових ресурсів – це необхідна, але недостатня умова для оцінювання раціональності господарської діяльності, що відображається у фінансовому стані підприємства. Позаяк збереження та ефективне використання матеріальних та інформаційних ресурсів, крім фінансових, є одним із компонентів фінансової безпеки підприємства.

Фінансовий стан підприємства на конкретну звітну дату характеризує ступінь його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності, раціональність їх розміщення та ефективність використання [13]. Ознакою фінансової стабільності суб’єктів господарювання на ринку є задовільний фінансовий стан підприємства впродовж певного часу (3-5 років).

Фінансова стабільність досягається в результаті налагодження ритмічної й ефективної діяльності підприємства, вмілого управління матеріально-технічними засобами і джерелами їх формування, тобто вмілого керування активами і пасивами підприємства. Цьому сприяють: прогнозоване розміщення та ефективне використання власного і залученого капіталу, всебічний аналіз і об'єктивна оцінка фінансового стану за даними фінансової звітності, прийняття оптимальних управлінських рішень щодо забезпечення фінансової стабільності.

Оскільки основними ознаками фінансової стабільності підприємства визначено фінансову стійкість, рентабельність, платоспроможність, кредитоспроможність, ліквідність і ділову активність, то ці показники є об'єктом аналізу, оцінювання та фінансового стану підприємства й прийняття необхідних управлінських рішень щодо його зміцнення.

Діагностику фінансового стану як складову аналізу фінансової безпеки підприємства варто здійснювати за допомогою показників, методів, інструментарію, що розробили фахівці з фінансового аналізу.

Методика аналізу фінансового стану підприємства в контексті фінансової безпеки визначається метою, чинниками (час, необхідна глибина аналізу, інформаційне, методичне, кадрове, технічне забезпечення). Залежно від часу і необхідної глибини аналізу фінансового стану підприємства для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень щодо фінансової безпеки можна застосувати методику експрес-аналізу фінансового стану та поглибленого аналізу фінансового стану.

Застосування цих методик передбачає використання методів, що зображені на рис. 1.

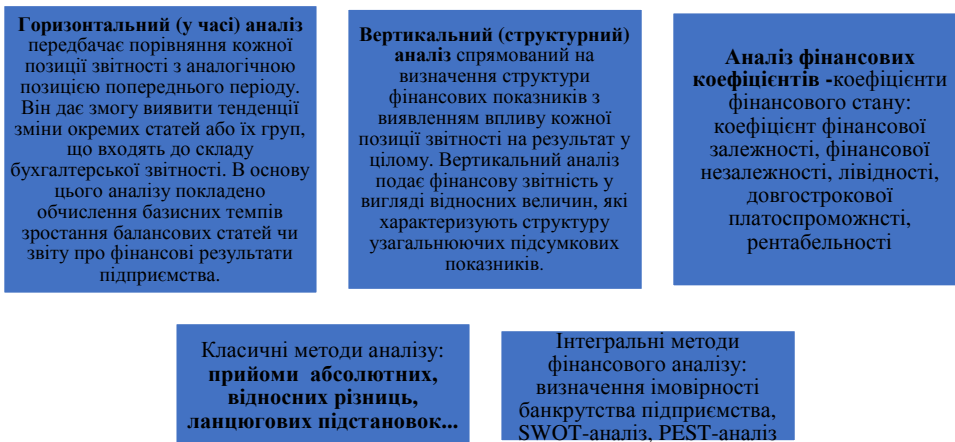

Рис. 1. Методи, що застосовуються для визначення фінансового стану*

* Джерело: узагальнено автором на основі [10; 11].

Оцінювання фінансового стану як індикатора фінансової безпеки підприємства можна об'єктивно здійснити за допомогою комплексу, системи показників, що детально й всебічно характеризують фінансово-господарський стан підприємства і розраховуються систематично та в динаміці. Залежно від мети та завдань діагностики

в кожному конкретному випадку слід визначити оптимальну кількість показників та напрямів аналізу фінансового стану підприємства.

Всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємообумовленості. Тому оцінити реальний фінансовий стан підприємства можна лише на основі використання певного комплексу показників з урахуванням впливу різних чинників на них (табл. 2).

Таблиця 2

Показники, що характеризують фінансовий стан підприємства*

№ з/п	Група показників	Показники
1	Показники оцінювання майнового стану	сума господарських коштів, які є в розпорядженні підприємства, частка активної частини основних засобів, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття
2	Показники прибутковості підприємства	рентабельність продажу, рентабельність усього капіталу, рентабельність основного капіталу, рентабельність власного капіталу, рентабельність перманентного капіталу, фондовіддача основних засобів
3	Показники ліквідності та платоспроможності	величина власних оборотних коштів (функціонуючий капітал), коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності), маневреність функціонуючого капіталу, коефіцієнт покриття (загальний), коефіцієнт швидкої ліквідності, частка власних оборотних коштів у покритті запасів, коефіцієнт покриття запасів
4	Показники фінансової стійкості та стабільності підприємства	коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт автономії (незалежності), коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів, коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майно підприємства, показник заборгованості кредиторам, показник заборгованості акціонерам
5	Показники ділової активності підприємства	ресурсовіддача (коефіцієнт обертання авансованого капіталу), коефіцієнт стійкості економічного зростання, загальне обертання капіталу, обертання матеріальних оборотних коштів, обертання готової продукції, обертання дебіторської заборгованості, обертання кредиторської заборгованості
6	Показники акціонерного капіталу	прибутковість акцій, дохід на звичайну акцію, рентабельність акцій, дивідендний дохід, коефіцієнт котирування акцій

* Джерело: узагальнено автором на основі [11; 14].

Аналіз і загальну оцінку фінансового стану підприємства з метою оперативного реагування і прийняття управлінських рішень, скерованих на зміцнення фінансового стану, забезпечення фінансової стабільності як основи фінансової безпеки слід здійснювати методом експрес-аналізу. Для цього пропонуємо розраховувати обмежену кількість показників (табл. 3), що забезпечить оперативність та швидкість реагування

на рівень фінансової безпеки підприємства з метою прийняття управлінських рішень та заходів щодо її утримання чи підвищення.

Таблиця 3

Показники оцінювання фінансового стану підприємства та методика їх обчислення методом експрес-аналізу*

№ з/п	Назва показників	Методика обчислення
1	Коефіцієнт фінансової незалежності (забезпеченості власним капіталом)	Власний капітал/Сукупний капітал
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	Довгострокові + поточні зобов'язання/Власний капітал
3	Коефіцієнт інвестування	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання / Необоротні активи
4	Величина власних оборотних коштів (власного оборотного капіталу)	Власні і прирівнені до них кошти – Необоротні активи
5	Коефіцієнт маневрування	Власні оборотні кошти / Власний капітал
6	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	Власний оборотний капітал / Оборотні активи
7	Коефіцієнт поточної ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання
8	Коефіцієнт загальної ліквідності	Оборотні активи / Довгострокові + Поточні зобов'язання
9	Рентабельність обороту з реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Операційний прибуток – відсотки сплачені / Оборот з реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
10	Фондовіддача активів	Дохід (виторг) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) /Активи
11	Рентабельність сукупного капіталу	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування / Сукупний капітал
12	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал

* Джерело: узагальнено автором на основі [10; 14].

Висновки. Отже, фінансова безпека – це система кількісних та якісних параметрів фінансового стану підприємства, які комплексно відображають рівень його фінансової захищеності. Домінуючим індикатором фінансової безпеки підприємства є показник фінансового стану, який характеризує рівень його захищеності в певний момент часу та відображається певною сукупністю параметрів, що вимагають чіткої кількісної і якісної формалізації. Аналіз є важливим елементом механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Позаяк досягнення фінансової безпеки підприємства можливе за умови, що аналітична система сприятиме отриманню інформації операційного, тактичного і стратегічного характеру, то застосування різних методів аналізу розширить обсяг інформаційних ресурсів про рівень фінансового стану як складової фінансової безпеки підприємства. Нині питання аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою відіграє провідну роль в інформаційній базі та залишається слабкою ланкою менеджменту, що вимагає посилення та удосконалення. На формування фінансово-економічної безпеки підприємства впливають зміни, які відбуваються як у зовнішньому,

---

так і внутрішньому середовищі його функціонування. Ці зміни характеризуються нестабільністю та потребують швидкої адаптації підприємств до сучасних умов господарювання з урахуванням чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища. Більш детальне вивчення чинників впливу на рівень фінансової безпеки підприємств буде предметом нашого подальшого дослідження.

Література

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ : КНТЕУ, 2004. 760 с.
2. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. Київ : Національна академія управління, 2010. 232 с.
3. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. № 4. 2011 URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2011-4_0-pages-76_80.pdf
4. Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Кравчук Н. М. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 1 (1). С. 80-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2020_1%281%29__14
5. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ : Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
6. Горячева К. С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55127/5/Horiacheva_Finansova_bezpeka.pdf;jsessionid=C01D52ED7D309F1E1D3220D2DD00C73D
7. Бубенко П. Т., Глухарев С. М., Димченко О. В. Фінансова безпека інноваційного бізнесу як фактор економічного розвитку : моногр. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 164 с.
8. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : моногр. Суми : вид.-виробн. підприємство «Мрія», 2019. 184 с.
9. Петренко Л. М. Аналіз рівня впливу загроз на фінансову безпеку підприємства з використанням методів нечіткої логіки. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2013. Вип. 88. С. 63–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2013_88_8
10. Базилінська Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
11. Білик М. Д., Павловські О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с.
12. Жукевич С. М., Рожелюк В. М. Фінансова стійкість підприємства в контексті сталого розвитку України. *Світ фінансів*. 2018. Вип. С. 75–85.
13. Жукевич С. М. Фінансова стійкість в системі управління економічною безпекою підприємства. *Теорія та практика менеджменту безпеки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (14 травня 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 44–46.

14. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 450 с.
15. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%>
16. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності : колект. моногр.; за заг. ред. А. С. Крутової. Х. : Видавець Іванченко І. С., 2017. 264 с.
17. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. № 49/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text>
18. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій. Лист державної податкової адміністрації України № 759/10/20-2117 від 27 січня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2117225-98#Text>

References

1. Baranovskyi, O. I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and security mechanisms)]. KNTEU. 760 p. [in Ukrainian].
2. Iermoshenko, M. M., Horiacheva, K. S. (2010). *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo* [The financial component of economic security: the state and the enterprise]: nauk. monohr. [Sci. monogr.]. K.: Natsionalna akademiia upravlinnia. 232 p. [in Ukrainian].
3. Amosov, O. Yu. (2010). *Finansova bezpeka pidpriemstva v suchasnykh ekonomichnykh umovakh: teoretychnyi aspekt* [Financial security of the enterprise in modern economic conditions: theoretical aspect]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 4. Retrieved from: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2011-4_0-pages-76_80.pdf [in Ukrainian].
4. Arefieva, O. V., Piletska, S. T., Kravchuk, N. M. (2020). *Adaptyvne upravlinnia finansovoiu stiiikistiu pidpriemstva pry zabezpechenni yoho ekonomichnoi bezpeky* [Adaptive management of the financial stability of the enterprise while ensuring its economic security]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of the systemic approach in the economy*, 1 (1). P. 80-89. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2020_1%281%29__14 [in Ukrainian].
5. Blank, Y. A. (2004). *Upravlenye fynansovoi bezopasnostiu predpriyatia* [Management of the financial security of the enterprise]. K.: Элha, Nyka-Tsentr. 784 p. [in Ukrainian].
6. Horiacheva, K. S. (2004). *Otsinka rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva* [Assessment of the level of financial security of the enterprise]. Retrieved from: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55127/5/Horiacheva_Finansova_bezpeka.pdf;jsessionid=C01D52ED7D309F1E1D3220D2DD00C73D [in Ukrainian].
7. Bubenko, P. T., Hlukhariev, S. M., Dymchenko, O. V. (2021). *Finansova bezpeka innovatsiinoho biznesu yak faktor ekonomichnoho rozvytku* [Financial security innovatsiinoho biznesu yak faktor ekonomichnoho rozvytku] [Financial security

-
- of innovative business as a factor of economic development]: monogr. Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova. 164 p. [in Ukrainian].
8. Parfentii, L. A. (2019). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Management of financial security of enterprises in conditions of economic instability]: monogr. Sumy: vydavnycho-vyrobnyche pidpriemstvo "Mriia" – . 184 p. [in Ukrainian].
  9. Petrenko, L. M. (2013). Analiz rivnia vplyvu zahroz na finansovu bezpeku pidpriemstva z vykorystanniam metodiv nechitkoi lohiky [Analysis of the level of influence of threats on the financial security of the enterprise using methods of fuzzy logic]. *Modeliuvannia ta informatsiini systemy v ekonomitsi – Modeling and information systems in the economy*, 88. P. 63-80. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2013_88_8 [in Ukrainian].
  10. Bazilinska, Ya. (2009). Finansovy analiz: teoriia ta praktyka [Financial analysis: theory and practice]: navchalnyi posibnyk – educational manual. K.: Tsentri uchbovoi literatury. 328 p. [in Ukrainian].
  11. Bilyk, M. D., Pavlovski, O. V., Prytuliak, N. M., Nevmerzhytska, N. Iu. (2005). Finansovy analiz [Financial analysis]: navchalnyi posibnyk – educational manual. K.: KNEU. 592 p. [in Ukrainian]
  12. Zhukevych, S. M., Rozheliuk, V. M. (2018). Finansova stiiikist pidpriemstva v konteksti staloho rozvytku Ukrainy [Financial stability of the enterprise in the context of sustainable development of Ukraine]. *Svit finansiv – World of Finances*, 2. P. 75-85 [in Ukrainian]
  13. Zhukevych, S. M. (2019). Finansova stiiikist v systemi upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Financial stability in the economic security management system of the enterprise]. Teoriia ta praktyka menedzhmentu bezpeky: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Theory and practice of security management: materials of the International. science and practice conf (14 travnia 2019 r.). Lutsk. P. 44-46 [in Ukrainian].
  14. Luchko, M. R., Zhukevych, S. M., Farion, A. I. (2016). Finansovy analiz [Financial analysis]: navchalnyi posibnyk – educational manual. TNEU, 2016. 450 p. [in Ukrainian].
  15. Vikipediia. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%86> [in Ukrainian].
  16. Krutovoi, Kh. (2017). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv torhivli v umovakh nevyznachenosti [Management of financial security of trade enterprises in conditions of uncertainty]: kolektyvna monohrafiia – collective monograph, Vydavets Ivanchenko, I. S. 264 p. [in Ukrainian].
  17. Polozhennia pro poriadok zdiisnennia analizu finansovoho stanu pidpriemstv, shcho pidliahaiut pryvatyzatsii [Regulations on the procedure for analyzing the financial condition of enterprises subject to privatization] nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy ta Fondu derzhavnoho maina Ukrainy – order of the Ministry of Finance of Ukraine and the State Property Fund, vid 26.01.2001 No 49/121. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> [in Ukrainian].
  18. Metodychni rekomendatsii po analizu finansovo-hospodarskoho stanu pidpriemstv ta orhanizatsii [Methodological recommendations for analyzing the financial and
-

economic condition of enterprises and organizations]. Lyst derzhavnoi podatkovoi administratsii Ukrainy – Letter of the State Tax Administration of Ukraine No 759/10/20-2117 vid 27.01.1998. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2117225-98#Text> [in Ukrainian].

Статтю отримано 1 жовтня 2022 р.

Article received October 1, 2022